

chorum acemetarum, qui negantes unam de Trinitate personam affixam cruci adhærebant Nestorio. Contra quos monachi scythæ asserentes revera *unum de Trinitate passum*, quamvis de iis initio oriretur suspicio, an vocabulorum novitate dogma eutyichianum inveherent, et ab acemetis tanquam eutyichiani traducerentur; catholici tamen declarati sunt a Joanne II, ut dictum est primo capite.

Itaque orta inter eutyichianos et acephalos quæstione, an in unam coeuntibus divina et humana Christi natura, ejus corpus, perinde ac nostrum, corporalibus affectibus esset obnoxium, quidam tale fuisse, nec libere, sed necessitate, asserebant; alii negabant, in antiquam hæresim declinantes, qua Dominum specie tenus passum et mortuum gnostici et marcionitæ traderant. Primi *severiani* a Severo Antiocheno ipsorum duce; secundi, quorum antesignanus fuit Julianus Halicarnassensis, ἀφθαρισδοξίτα, ab ἀφθαρισδοξίτα, *incorruptibilis*, sunt vocati. Nostrates theologi *corrupticolas* et *incorrupticola* sappelaverunt¹.

Dum quæstio hæc de Christi corpore Alexandria agitaretur, subiit in mentem *Themistio* diacono, uni acephalorum, sicut passionem in corpus, ita ignorantiam in mentem Domini irrepere potuisse, et minime assecutus quod legitur Marci xiii, 32². Illi attribuit diei extremi iudicii ignorantiam. Qui in hanc impietatem abierunt, ab auctore *Themistianis*, a dogmate ἀγνοῦται, *agnoetæ* dicuntur.

His accessit *Joannes Philiponus*, grammaticus alexandrinus, qui cum eutyichianis unam in Christo asserebat naturam, re-

¹ *Acephali* in isto et in superiori capite memorati, ita appellati sunt quasi *sine capite*. Nullum enim hæresis suæ agnoscebant auctorem; nam neque Eutyichis doctrinam profitebantur, neque sequebantur fidem catholicæ Ecclesiæ in synodo chalcedonensi confirmatam. Haud male dixeris cum Facundo Hermianensi, libro I pro defensione trium Capit., cap. v, *semieutyichianos*. Fuerunt enim revera *monophysitæ*, ut eo loci notat Cl. Sirmondus, nimirum, unam in Christo statuebant naturam, et rejiciebant prælaudatam chalcedonensem synodum. Agunt de his Leontius, Nicephorus, Liberatus, Ado Viennensis, Isidorus, pluraque concilia commemorata a Du Cansio, v. *Acephali*.

² De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in celo, neque Filius, nisi Pater. Similia Mattheus, xxiv, 36.

jecta synodo chalcedonensi; at ne inde cogeretur fateri divinam naturam in tribus personis existentem, fuisse crucifixam et passam, uti asserebant θεοπαχίται, *theopaschitæ*, necessaria connexion dogmatis eutyichiani, commentus est in Deo sicuti tres hypostases, ita tres adinveniri naturas, quarum una ab aliis distincta in Redemptore substiterit. Hujus sectatores τριθεῖται, *tritheitæ*, sunt appellati¹.

CAPUT IV.

ECCLESIASTICI SÆCULI VI SCRIPTORES.

Nulla sacræ eruditionis pars est, quam scriptis hoc sæculo viri percelebres non exornaverint. Divinos enim libros præter Magnum Gregorium, de quo supra, commentariis explanarunt *Procopius Gazæus*, qui floruit imperante Justino, a Gaza Palæstinæ urbe, in qua fertur Cambyses condidisse thesauros, nomenclaturam sortitus; *Victor Capuanus*, græce et latine doctissimus, cujus fama medio sæculo percrebuit, interpret *Harmoniæ Evangelicæ* Ammonii et auctor *Catenæ* in IV Evangelia e veterum scriptis collectæ; *Bellator* presbyter, amicus Cassiodori, qui circa idem tempus notus erat nominis celebritate, atque in S. Scripturam libros edidit XXXVI temporis injuria deperditos; ac *Primasius* Adrumeti, seu Justinianopolis, in Africa episcopus, qui pariter claruit sedente Romæ Vigilio, epistolarum apostolicarum et Apocalypseos explanator.

Fidei vero orthodoxæ dogmata propugnarunt *Paschasius*

¹ *Joannes Philoponus* non solum *tritheitarum* fuit antesignanus et auctor (nisi mavis cum Assemano tom. II *Biblioth. orientalis* originem hujus hæresis potius referre ad Joannem alterum cognomento *Ascasnagum*), sed erravit quoque circa mortuorum resurrectionem, dogmatizans hæc corpora penitus interire, aliaque a Deo iis fore substituenda. At Philoponi opus *De resurrectione*, de quo Photius cod. 21, deperditum est. Scripsisse contra synodum chalcedonensem et contra Joannem archiepiscopum C. P. SS. Trinitatis assertorem, tradit idem Photius codd. 55 et 75. Verum oppugnavit Procli sententiam de mundi æternitate, sive de mundo ingenito et incorruptibili, vel 18 ipsius Procli adversus christianos Ἐπιχειρήματα. Fuit Philoponus discipulus *Ammonii* Alexandrini, is vero auditor Procli, inquit *Caveus* initio sæculi *monotheletici*, id est, VII.

diaconus R. E., factionis tamen laurentianæ, duobus luculentis contra Macedonium libris, vita functus an. 512. *S. Fulgentius Afer*, senatorio ortus genere, ex monacho Ruspensi episcopus, et unus eorum quos in Sardiniam relegavit Trasamundus rex Vandalorum, prædestinationis et gratiæ vindex acerrimus, dominicæ œconomiae, nimirum *Incarnationis*, propugnator clarissimus et arianorum profligator invictus, doctrinæ suæ fideique nostræ scripto traditis monumentis, revocatus ab Hilderico e Sardinia, ad superos abiit anno 533¹. *Joannes Maxentius*, archimandrita monachorum scytharum, qui pontifice Hormisda *unum de Trinitate* passum prædicabat, suam de Christo catholicam professionem exposuit, pugnavit adversus acephalos, et contra nestorianos elucubravit Anathematismos, duosque libros dialogorum. Adde *Ephræmium* Antiochenum, qui floruit sub imp. Justiniano, scriptisque pugnavit pro synodo chalcedonensi et pro Cyrilli Alexandrini doctrina, refutavitque acephalos, atque theopaschitas; *Justinianum* ipsum Augustum, a quo præter Corpus juris civilis laudandum proximo capite, epistolis suis *tria Capitula* perstrinxit, pro chalcedonensi et pro V synodo decertavit, necnon contra errores Origenis promulgavit edicta; *Fulgentium Ferrandum*, S. Fulgentii, de quo paulo supra, discipulum, qui non semel commemoratam controversiam *de uno ex Trinitate passo* circa annum 540, exploso euty-chiano et nestoriano sensu, explanavit; *Facundum* Hermianensem in Africa episcopum, quem, etsi in defensionem *trium Capitulorum* prægrande volumen elaboravit, Cassiodorus tamen appellavit « hæreticorum penetrabili subtilitate destructorem; » *Leandrum* S. Isidori Hispalensis fratrem et Gothorum apostolum, vita functum anno 595, auctorem duorum librorum adversus hæreticorum dogmata et opusculi contra arianorum instituta; *Leontium* Byzantinum desinente sæculo clarum, a quo hæreticorum sectis descriptis, refutati sunt tribus libris nestoriani et euty-chiani, duobus aliis apollinaristæ, necnon solutæ objectiones Severis; et *Heraclianum* episcopum chalce-

¹ Quidam Fulgentii obitum consignant in anno 529. Norisius in anno 534; nonnulli in anno sequenti.

donensem, cujus tamen ætas ambigua est, qui libris XX subvertit omnem impietatem, cunctaque dogmata manichæorum.

Ad hæc permulti de historia fuerunt optime meriti. Etenim ineunte sæculo *Basilius Cilix* presbyter antiochenus, præter libros XVI contra Joannem Scythopolitanum, exaravit historiæ ecclesiasticæ libros tres. *Epiphanius* scholasticus, Italus, in græcis latinisque litteris eruditus, hortante Cassiodoro, circa annum 510 historias Socratis, Sozomeni et Theodreti latinas fecit, et in unum corpus contexuit. Idem *Cassiodorus*, præter opera alia pretio æstimanda, collectam ab Epiphanio historiam in compendium redegit, ediditque libros XII de rebus gestis Gothorum; ut mittam Chronicum ab Adam usque ad annum 519 incuria nimia contextum. Libros illos de rebus geticis sive Gothorum, summatim comprehendit emendavitque anno 551 *Jornandes* gothicæ gentis, apud Ravennam episcopus, qui et scripsit librum *De regnorum et temporum successione*, ex historia Flori excerptum. Ecclesiasticam historiam conscripsit *Theodorus*, qui anno 518 lector erat Ecclesiæ constantinopolitanæ. De bello persico, de vandalico et de gothico, et Historiam arcanam absolutam anno 562 scripsit *Procopius* Cæsariensis, ad senatoriam dignitatem evectus et Bellisario acceptissimus. *Annales Francorum*, S. Martini virtutes et miracula, gloriam confessorum et martyrum, consignavit litteris *S. Gregorius* Arvernus et turonensis episcopus, cujus beata mors contigit anno 595. Ad hæc usque tempora deduxit libros sex Hist. eccl. *Evagrius* Syrius, cognomento Scholasticus, a synodo nempe ephesina usque ad annum 12 Mauricii. Accessere chronicorum scriptores *S. Dacius* archiepiscopus mediolanensis, qui claruit sub Justino seniore¹; *Marcellinus* comes, cancellarius imperatoris Justiniani. *Victor* episcopus tunonensis in

¹ Chronicon istud annorum sexcentorum asservatur ms. in bibliotheca ambrosiana, non una descriptum manu. At istud videtur Dacio suppositum, tum quia titulus recentior apparet, tum quia progreditur usque ad annum 1067, cum S. Dacius obierit circa annum 535. Periit itaque Chronicum Dacii, et auctor ms. mediolanensis fuit Landulphus, sub cujus nomine illud edidit Ludovicus Antonius Muratori, tom. IV *Script. rerum italicarum*.

Africa, *ob tria Capitula* exilio, carceribusque, ubi circa annum 556 occubuit, sub Juliano afflictus. Alii quoque historica commentaria elucubrarunt, scilicet, *Liberatus* diaconus carthaginensis Breviarium, historiam nestorianam et eutychnam complectens; *Cyrillus* monachus palæstinus vitas SS. Joannis Silentiarii, Eutymii et Sabbæ abbatum; *Theophanis* Byzantinus res gestas Romanos inter et Persas; *Gildas* natione Britannus Britanniae res, excidium et sanctorum virorum res gestas; et *Eutychnianus* Cilix, pœnitentiam et conversionem S. Theophili.

Insudarunt præterea in colligendo canones et Patrum decreta, *Dionysius Exiguus* monachus Scythæ et abbas romanus, cui et debemus cyclum annorum 97 inchoandum ab anno 527¹. *Martinus* episcopus bracaraensis in Hispania Tarraconensi, vel potius in Lusitania, et *S. Augustinus*, Gregorii Magni discipulus, atque Anglorum apostolus, qui fertur circa sæculi VI finem Cantuariensis, quam regebat Ecclesiæ, ex Patrum regulis collegisse statuta.

Ad formandos quoque mores et religiosorum virorum dirigenda instituta, intenderunt animum bene multi. *S. Cæsarius* e lirinensi monasterio anno 502 ad sedem arelatensem, hinc vero anno 542 evector ad beatorum regnum, in virginibus et adolescentibus dirigendis, in tradenda monachis et sanctimonialibus regula, et fidelibus omnibus edocendis totus incubuit. *S. Simeon Stylites Junior*, qui exactis supra columnam non procul ab Antiochia annis 68 ad cœlestem patriam migravit

¹ Cyclum illum Dionysius condidit superiori anno 526, ut diximus in *Rudim. chronol.*, cap. VII. Progreditur tamen ab anno 527. Vide Petavium lib. XIII *De doctr. temp.* ad annum P. Jul. 5236, Christi 526. Adscivit, reformavitque majorem cyclum victorianum, seu periodum annorum 532, quanquam hujus in suis epistolis Dionysius non meminit. Imo prælaudatus Petavius lib. XII, cap. III, censet a Dionysio adhibitum dumtaxat cyclum annorum 95 sub *Cyrilli* nomine laudatum. Nos cyclum *annorum 47* diximus, præeunte Mariano Scoto ad annum 527. Sed legenda *Historia* cycli dionysiani in lucem edita Wittembergæ anno 1718. Quod certum est, Dionysius, abjecta æra Diocletiani, cycli sui annos computare cœpit a *Domini Incarnatione*, ut diximus capite XII *Chronologiæ*. Cœperunt vero anni supputari a *Christi Nativitate* anno Incarnationis sexcentesimo primo, imperante Mauritio, quemadmodum in Vita romani pontificis *Deusdedit* demonstrat ex Epistolis Gregorii Magni Papirius Masonus.

anno 595, formulas tradidit Dominum ac Deiparam exorandi. Tum regula, tum libro de ordine monasterii, sententiisque pluribus iter ad perfectionem complanavit *S. Benedictus*, monachorum Occidentis patriarcha, vetusta Aniciorum familia ortus, ad eremum Sublaci profectus, inde in Cassinum, ubi anno 543 spiritum cœlo reddidit. Sermones asceticos 87 edidit circa idem tempus *Isaac* natione Syrus, factus ex episcopo urbis Ninives anachorita. *Scalam* paradisi designavit scriptis *Joannes*, ab eremo quem coluit Sinaita, et ab opere edito *Climacus* nuncupatus; Græcis enim scala, seu gradus dicitur *Κλίμαξ*; et *S. Columbanus* ex Hibernia in Burgundiam, hinc in Italiam profectus, bobiense condidit monasterium, cui regulam, institutiones spirituales et penitentiale præscripsit.

Denique et poesi stylum exercuere præstantes viri; nam inter opera *Severini Boetii* in arcto Ticinensi carcere decollati anno 526¹, habentur libri V *De consolatione philosophiæ*, compositi simul metro et soluta oratione. Inter scripta *S. Ennodii* ticinensis episcopi, vita functi anno 512, extant poemata et epigrammata plura. *Arator* Ligur anno 544 heroico carmine apostolicam descripsit historiam, et *Venantius Fortunatus* Italus, non procul a Tarvisio natus, vergente ad exitum sæculo, poematum libros undecim, quibus varia subjiciuntur carmina, Gregorio Turonensi dicavit. Omni itaque eruditionis genere præfulsit sæculum Ecclesiæ VI.

¹ Severino Boetio patritio et exconsuli fuit lectissima conjux Elpis, cujus Romæ in porticu Vaticano positum epitaphium:

Elpis dicta fui, Siculæ regionis alumna,
 Quam procul a patria conjugis egit amor:
 Quo sine mœsta dies, nox anxia, flebilis hora,
 Nec solum caro, sed spiritus unus erat.
 Lux mea non clausa est tali remanente marito,
 Majorique animi parte superstes ero.
 Porticibus sacris jam nunc peregrina quiesco,
 Judicis æterni testificata thronum.
 Nequa manus bustum violet, nisi forte jugalis
 Hæc iterum cupiat jungere membra suis.
 Ut thalami tumulique comes nec morte revellar
 Et socios vitæ nectat uterque cinis.

CAPUT V.

AUGUSTI PRINCIPES, SANCTORUMQUE PERMULTI.

Miserando exitu extincto Anastasio anno 518, imperium commissum *Flavio Anicio Justino* e Thracia, suario jam et bubulco; qui cum foret comes excubitorum, collata sibi ab Amanatio spadone magna pecuniæ vi, per quam conciliato exercitu acclamaretur Theocritianus, illam ad comparandam sibi dignitatem adhibuit. Qua adauctus Theocritiano contis transfixo et projecto in gurgitem, uxorem suam Lupicinam, nominatam deinde Euphemiam, declaravit augustam, resque catholicorum jovit quam maxime. Ejus enim opera, occidentalem inter et orientalem Ecclesiam, post diurnam separatione cœptam a temporibus Acacii a Felice III communione privati, concordia inita est; arianorum ecclesias jussit ritu catholico consecrari, capitisque damnavit hæreticos, maxime manichæos. Vita functus est anno ætatis suæ 77, imperii 9, ær. v. 527, *consule Mavortio*, kal. augusti ¹.

Superstite Anastasio eutychiano, pro fide chalcedonensis synodi trucidati fuere anno 512 monachi maronitæ 301, et

¹ Justinum imperiali diademate coronatum C. P. a romano pontifice Joanne I tradunt cum auctore Libri pontificalis complures historici. Corippus, poeta africanus, lib. II, inquit :

Postquam cuncta videt ritu perfecta priorum
Pontificum summus, plenaque ætate venustus,
Adstantem benedixit eum, coelique potentem
Exorans dominum, sacro diademate jussit
Augustum sancire caput.

Verum ad Joannem III et ad Justinum juniorem Papius Massonus hæc refert lib. II, pag. 103. Justinus senior, de quo nunc agitur, priorem conjugem *Lupicinam* renunciatus imperator appellavit *Euphemiam*. Hac e vivis sublata, anno 523 aliam duxit, *Theodoram* nomine. Urbes terræmotu dirutas restauravit, Corinthum et Dyrrachium anno 521; Anazarbum vero Ciliciæ secundæ metropolim, dictam postea *Justinopolim*, anno 524. In exilium expulit episcopos arianos, nestorianos et eutychianos. Justino *Velius* epitaphium istud concinnavit :

Accipit imperium Thrax, armentarius ante
Justinus, frugi Cæsar, obitque pius.

anno 517 *Severus* acephalorum caput, alios plusquam 300 eadem ob causam mactavit in Syria. *Du Nawas* Judæus, Homeritarum in Arabia regulus, expugnata anno 522 urbe Nagran, hujus præsidem *Aretham* cum aliis 340 affecit martyrio, inter quos puerulus annorum quinque cum matre injectus fuit in ignem. *Cabades* item Saracenorum Persarumque rex ¹, morti tradidit christianorum ingentem numerum; imperante Justino e vita quoque migrarunt anno 520 *S. Avitus* episcopus viennensis, anno 524 *S. Brigitta* monialis in Scotia, et anno 524 sanctus Burgundiæ rex *Sigismundus*.

Adoptaverat Justinus filium sororis suæ *Flavium Justinianum*, qui succedens avunculo imperium tenuit annis fere 39, extinctus ætatis suæ anno 83, Chr. 565, die 14 novembris. Uxor illi fuit Theodora Cyprides, insolens fœmina et eutychianis addicta. Tribonianus, aliorumque JCC. opera perfecit Corpus juris civilis, comprehendens Institutionum libros IV, Pandectarum seu Digestorum L, et Codicis XII. Addidit postea Novellas CLXVIII, Authenticas ἀπὸ ἀδελφείας nuncupatas. Promulgatus Codex anno 529, Novellæ Constitutiones anno 535, civile bellum, quod paraverant nepotes Anastasii Hypatius, Pompeius et Probus, affectantes tyrannidem, sustulit horum cervicibus amputatis. Per duces Belisarium, Alexandrum, Narsetem Gothos domuit, Persas devicit, romanoque imperio restituit Africam occupatam a Vandalis. Sese controversiis ec-

¹ In persecutione Cabadis, regis Persarum, complures Christi fideles quibus evulsa aut præcisa fuerat lingua, expedite nihilominus et clare loquebantur, Dei nomen magnificantes. Quod in persecutione pariter vandalica, sive africana arianorum, contigisse *Reparato* tradit lib. III Victor Vitensis. Possunt tam mirabili eventui aptari ea verba Prudentii hymno 14, Περὶ στειν. :

Christum loquenti lingua nunquam defuit.
Ne verba quæras quo regantur organo,
Cum prædicatur ipse verborum dator.

Rex item Homeritarum in Arabia factus e christiano Hebræus, permultos fideles, inter quos enituit, *S. Arethas*, immanissime trucidavit. Rex ille *Du Nawas* appellabatur; de quo plura in Historia Arabum *Pocockius*, et in Vita Mahumetis *Prideaux*. Contigit Homeritarum persecutio circa annum 70 ante pseudopphetam.

clesiasticis plus forte quam decebat imperatorem immiscuit, quandoque instigante conjuge eutychiana, a recta deflectens ¹.

Imperium administrante Justiniano, a Manucha pirata prope Messanam anno 541 necati fuerunt *Placidus* monachus, S. Benedicti discipulus, cum *Flavia* sorore, duobus fratribus, aliisque monachis ², anno autem 546, sub Totila rege Gothorum abscissum caput *Herculano*, episcopo perusino. Obierunt, eodem imperatore, sanctissimi episcopi *Remigi*us Remensis, *Aurelianus* Arelatensis, *Lupus* Lugdunensis, *Medardus* Tornatensis et *Germanus* Capuanus. Incidit in hæc tempora mors prælaudati *Benedicti*, ejusque sororis *Scholasticæ*, *Severiani* abbatis Agaunensis, *Clotildis* Francorum reginæ, necnon anachoreticam vitam agentium, in Palæstina *Cyriaci*, et in Umbria *Isaaci* et *Florenti*.

Imperarunt post Justinianum ³ *Justinus Junior*, illius nepos,

¹ In hæresim ἀφρατροδοκῶν prolapsus.

² In Breviario romano consignatur horum martyrium anno 639, III nonas octobris.

³ *Flavius Anicius Justinus* parentem habuit *Vigilantiam*, sororem Justiniani, uxorem vero *Sophiam*, adeo procacem et imperiosam mulierem, ut *Narseti*, qui Italiam regebat, probrose objecerit, idoneum esse dumtaxat ad pensa, cum puellis trahenda in gynæceo. *Narses* respondisse fertur, orditurum se telam, quam neque ipsa *Sophia*, nec maritus possent extricare, quod fecit vocando in Italiam *Langobardos*. Hos quidam dictos putant a duobus linguæ illorum vocabulis, *lang*, longa, et *bært*, barba; unde *Guntherus* apud *Du Cange* in Glossario :

Dicitur a longis ea Langobardia barbibus :

quidam ita appellatos volunt a propria urbe in ora maris Balthici sita, quam dixerunt *Bardum*, *Bart*; nonnulli a genere quo utebantur armorum, hastis bipennibus similium; aliqui demum, quod coaluerint ex *Lingonibus* et *Bardiis*, sed hi ad Gallias attinent. *Justinum*, ut ad illum revertamur, *Curopolatem* vocarunt, quia fuerat prætorii præfectus. Fuit mollis, dissolutus, et deliciis, fœdisque deditus voluptatibus. Pelagiana quoque hæresi infectum aiunt. Ex fastu ac tumore incidit in dementiam. Nuncupavit imperatorem comitem excubitorum, suadente *Sophia*, scilicet, *Tiberium Constantinum*, cujus illa ardebat amore. Obiit podagra. De *Justino Mycillus*, quasi *epitaphium* condens :

Ingenio, et pietate *minor*, non tempore tantum

Hic fuit; ast ingens cultor avaritiæ.

Regna sub hoc *Longi* ceperunt Itala *Bardi*,

Ipse pedum morbo, mentis egenus obiit.

Tiberius Constantinus a *Justino* adoptatus, et *Mauricius* Cappadox, adoptatus a *Tiberio Constantino*. Decessit *Justinus* anno 578, mense octobri, decimo imperii sui anno; *Tib. Constantinus* cum imperasset annis 4, placide obiit Constantinopoli anno 582. *Mauricius* vero creatus cæsar hoc anno, die 5 augusti, et die 13 imperator acclamatus, cum imperium tenuisset annis 20, interfectus fuit cum omnibus filiis et propinquis suis a *Phoca* anno 602, exeunte novembri. *Justinus Curopolates* dictus, infectus fuit hæresi pelagianorum, duxitque uxorem *Sophiam*, mulierem adeo truculentam et ambi-

De *Tiberio* autem idem *Mycillus* :

Ast hic divitias regni elargitur egenis,
Erga alios facilis, nec gravis ipse sibi.
Devicit Persas, et successore creato,
Ipse domi placida morte quietus obiit.

Successor *Tiberii* fuit *Mauricius*, cui *Tiberii* quoque accessit cognomen. Cappadox fuit, sed Arabisso oriundus. Parentes habuit *Paulum* et *Joannam* ex vetusta et olim romana familia. Uxor illi *Constantina* filia *Tiberii*. Ex hac suscepit *Theodosium*, aliosque liberos jussu *Phocæ* necatos, filiasque *Anastasiam*, *Theoctistam* et *Cleopatram*, detrusas antea in monasterium, deinde simul cum matre peremptas. Trucidatus est *Chalcedone* anno ætatis suæ 63, *Constantinæ*, natarumque cadavera ad mœnia urbis C. P. sepulta fuerunt in templo S. *Mamantis*, cum epitaphio edito a *Pharasmane*, cubiculario *Justiniani*, qui in campo jacentium corporum sepulturam curavit. Est autem epitaphium illud, quod sequitur :

Hic sita quæ regum (dolor heu!) miseranda duorum

Uxor *Mauricii*, filia *Tiberii*.

Quæ, partu monstrante meo, fœcunda probavi

Multorum esse etiam posse bonum imperium.

Militis huc furor, et populi levis ira maritum,

Me, sobolemque meam sanguinolenta tulit.

Heu mihi! Quid gemiti *Nioben*? Ego mortua spiro,

Aspera continuis saxa rigo lacrymis.

Cladibus haud *Hecube* certet, *Jocasta*que nostris,

Nam levior dolor est; cæsus uterque parens.

Sæve, quid infantes perimis vitæque dolique

Ignaros? Ætas quid dedit illa mali?

Non tibi *Roma* meis jam præbeo frondibus umbras,

Turbine *Threicio* sepultus interii.

Si epitaphium istud tumultu *Constantinæ* et filiarum ejus revera insculptum fuit, ut in *Mauricio* refert *Zonaras*, actum id crediderim extincto *Phoca*.

tiosam, ut ejus causa Narsetes in Italiam accersiverit Langobardos. Cæterum princeps fuit justitiæ studiosus, publicæ tranquillitatis amator. Tiberius Constantinus fuit liberalis ac strenuus, fuditque duobus præliis Persarum copias. At Mauritius, quanquam belli et pacis arte calleret, enormi tamen avaritia et iracundia adeo in se tumultuantes milites concitavit, ut inde Phocas illum opprimendi arripuerit occasionem.

Hac etiam sæculi VI postrema parte in Christi fideles impiorum sæviit immanitas. Etenim anno 580 Visigothorum rex Leowigildus, arianus, in illos insiliit, ægre ferens filium suum *Hermenegildum* ad catholicos accessisse. Ipsum vero *Hermenegildum* anno 589 interfici jussit, quoniam noluit ab ariano antislite recipere communionem. Trucidatus hoc ipso anno orans in templo *Prætextatus*, episcopus rothomagensis, jussu Fredegundis, Francicæ Jezabelis. Augustoritii, seu Pictavii anno 587 ad Agni nuptias evolavit *Radegundes*, regina. Exitum sæculi sanctissimorum episcoporum pretiosa mors decoravit, ut *Theodori* Massiliensis anno 594, *Anastasio* Antiocheni, qui a monte Sinai, ubi antea vitam monasticam egerat, *Sinaita* vocatur, anno 599¹, et *Syagrii* Augustodunensis anno 600. Eodem anno 600 martyrio affectus *Cecharus* lunensis episcopus, cujus sacrum corpus colitur Carrariæ in Etruria mediterranea.

CAPUT VI.

DOCTRINA ET DISCIPLINA SEXTI CHRISTIANI SÆCULI.

Mysteria, quæ objecta sunt fidei nostræ, fuerunt luculentius exposita. Nam ex controversiis hoc sæculo exortis, didicimus ambiguas evitare sententias, ut *unum de Trinitate passum* asserere, non attenda divinitatis substantia, sed assumpta natura hypostaticè unita divinæ. Per hanc vero unionem, non sublata utriusque naturæ proprietate, sed humana ad jura divini Verbi translata, ita idem Verbum dici natum et mortuum

¹ Referunt Annales eccl. ad annum 585 martyrium *S. Alexandri* episcopi fesulani.

secundum carnem, ut in hanc voluntate ejus liberrima impetus passionis, vulnerumque ictus irruerint. Ex intima illa et substantiali unitione in Dei hominis animam, cum plenitudine gratiarum, constat plenissimam scientiam fuisse transfusam. Arausicana II synodo finita est omnis quæstio de gratia, et semipelagianorum error proscriptus.

Sacramentalia, librique liturgici missarum ostendunt celebratam solemnitate¹. Episcopi in Anglia, et signanter metropolitæ londinensis et eboracensis instituti fuerunt romani pontificis auctoritate. Judicia episcoporum in synodis provinciarum fuerunt discussa. Iidem episcopi, qui a clero eligebantur approbante populo, interdum promoti sunt principum auctoritate. Imposita etiam subdiaconis lex cœlibatus². Diaconi 25 ætatis anno, presbyteri 30 ordinabantur. Ecclesiasticis cunctis congruens præscripta est disciplina.

Monasticum ordinem propagarunt viri sanctissimi, *Cæsar*, *Aurelianus*, *Fructuosus*, *Columbanus* et alii, sed nemo felicius *S. Benedicto*, cujus Ordinis initia referuntur ad annum 529, vel potius 524³. Illius statuta confirmavit anno 595 *S. Gregorius Magnus*.

¹ Institutæ a *S. Gregorio Magno* initio pontificatus sui litanie majores, ut scribit cap. LVII Micrologus. Factum id ad avertendam inguinalem luem, romanum populum post inundationem aquarum insolita cæde vexantem. Intellige litanias quæ celebrantur VII kal. maias; nam quæ habentur in tribus feriis ante Ascensionem Domini, auctorem habuerunt sæc. VIII Leonem III, ad universam Ecclesiam extendentem Rogationes, quas pro Ecclesia sua instituerat Mamertus, episcopus viennensis.

² Indictam a Pelagio II subdiaconis Siciliæ continentie legem scribit ad annum 588 Baronius. Idem constat ex epistolis *S. Gregorii Magni* ad Petrum subdiaconum et ad Leonem episcopum catanensem. Ab ea lege, quæ tamen in romana Ecclesia vetusto more servabatur, subdiaconatus cœpit inter majores ordines recenseri, non tamen ubique. Vide Lupum p. 4 in synodos, dissert. I, præmiali, cap. III.

³ *S. Benedictum* natum anno Chr. 480, Zenonis imp. 7, et Odoacris regis 5, mortuum vero anno 543, ætatis suæ 63, Leo Ostiensis aliique testantur. Propagavit in Galliis monasticum *S. Benedicti* institutum *S. Maurus* ejus discipulus. Ab isto cognomen sumpsit celeberrima ejusdem ordinis congregatio, de litterarum restauratione et incremento maxime sollicita, atque optime merita. Migravit autem *S. Maurus* abbas ad superos anno 565.